

V zimě se káně sletují na újeď (např. uhynulé kachny). Foto J. Ševčík

sledky našich rozborů potvrzují, že ani v bažantnicích káně do stavů chovaných bažantů výrazně nezasahuje. Protože navíc každoročně dochází k zástřelům vzácných, chráněných dravců (viz tabulka), které myslivci ve většině nejsou schopni rozeznat od káně, bylo by uzakonění celoroční a všeobecné ochrany dravců nejvhodnějším řešením.

*

Celoročně chránění dravci, dodaní k preparaci do preparátorské dílny DIPRA Braník (viz tabulka).

	1977	1978	1979	1980 (do 23. 7.)
krahujec obecný	52	45	58	32
poštołka obecná	63	34	35	44
pochop rákosní	4	—	—	—
pilich šedý	3	1	2	1
luňák	2	—	—	—
ostříž lesní	2	—	—	—
dřemlík tundrový	—	1	—	—
včelojed lesní	—	—	1	2
orel mořský	—	—	—	1

Článek dr. J. Ševčíka byl původně nabídnut k otištění v časopise *Myslivost*. Myslivecká komise Českého mysliveckého svazu však zatím nedoporučila článek k zveřejnění. Jelikož však jde o velmi aktuální problematiku a zjištění autora jednoznačně vyvracejí některé argumenty, snášené v poslední době v neprospěch kání, považujeme jeho urychlené zveřejnění naopak za velmi potřebné. Škoda, že naše myslivecká praxe v tomto směru neodpovídá výsledkům mysliveckého výzkumu.

Redakce

Potáplice

Karel Hudec

K ponuré osamělosti severských jezer patří v různých člancích a románech zvučný naříkavý hlas potáplíc. Pouhé čtyři druhy těchto ptáků tvoří svéráznou skupinu, jejíž jednotlivé druhy jsou jen málo odlišné. Radí se do jednoho rodu, tvoří však samostatný řád potáplíc (*Gaviiiformes*). O vědeckém pojmeno-

vání rodu se vedly učené spory po mnoho desetiletí; důvodem byl ne zcela jednoznačný text v Linnéově *Systema naturae*, kde Linné pod rodovým jménem *Colymbus* shrnul potáplice a potápký. A tak zatímco američtí ornitologové používali až do r. 1951 pro potáplice rodové jméno *Gavia* a pro potápký *Colym-*

bus, evropští téměř stejně důsledně jmenovali potáplice *Colymbus* a potápký *Podiceps*. Teprve usnesení Mezinárodní komise pro zoologickou nomenklaturu ukončilo záležitost definitivním kompromisem: zrušilo rodové jméno *Colymbus*, potáplícím přiřklo jméno *Gavia* a potápkám *Podiceps*. Další dohadování zů-

stalo již jen mezi Američany, kteří potáplicím říkají Loon, a Angličany, kteří používají jména Diver, tj. potápěč. Anglické pojmenování má obdobu nejen v našem rodovém jméně, ale i např. v německém názvu potáplíc Taucher. Tímto jménem je zachycena nápadná vlastnost všech druhů potáplíc — lovit potravu potápěním pod vodou. Schopnosti potáplíc po této stránce jsou vynikající: vydrží pod vodou až 10 minut a potápějí se do hloubky až 70 m.

Lovem potravy a vůbec velmi častým pobytem pod vodou jsou potáplíce velmi podobné potápkám. Linnéovo spojení obou skupin bylo také dlouho v systematické ptáku považováno za oprávněné. Tím spíš, že vnější podobnost potáplíc s potápkami je velmi nápadná: poměrně malá hlava s přímým ostrým zobákem, delší štíhlý krk, štíhlé tělo, nohy krátké a výrazně posunutí dozadu. Opeření těla je velmi husté a přilehlé, s dobrou izolační schopností proti promáčení a ztrátám tepla. Rovněž kosti u obou skupin jsou jen málo pneumatizované, což usnadňuje potápění. Letky vypadávají současně, takže všechny potáplíce i potápky krátkou dobu postrádají schopnost letu. Postupně však byly kromě shod objeveny různé rozdílné znaky, zejména elektroforéza bílkovin ukazuje na příbuznost potáplíc s bahňáky a racky. Dnes proto převažuje názor, že podobnost potáplíc s potápkami je konvergentním výrazem extrémního přizpůsobení životu na vodě a zejména lovu potravy pod hladinou. Z rozdílů mezi oběma skupinami můžeme jmenovat následující: úplně plovací blány mezi předními prsty nohou u potáplíc, vytvoření ocasních per, byť i zcela krátkých, tmavě skvrnitě zbarvených vajec bez vápnitého

povlaku na skořápce, stavba hnízda na suché zemi, i když bezprostředně u vody, dvojí generace prachového šatu mláďat, z nichž prvý je bez výrazné kresby aj.

Rod potáplíc zahrnuje čtyři druhy. Dva z nich jsou značně velké, téměř jako husa: potáplíce lední (*Gavia immer*) a potáplíce žlutozobá (*Gavia adamsii*). Další dva jsou o něco menší: potáplíce malá (*Gavia stellata*) a potáplíce severní (*Gavia arctica*). Zbarvením jsou si všechny druhy značně podobné, zejména v prostém šatě: tělo je vespod bílé, nahoře šedohnědé, s jemným bílým skvrněním. Ve satebním šatě mají obě pohlaví nápadně barevnou hlavu a krk, kde se střídá bílá, šedá a sametově černá se zeleným, modrým nebo červeným leskem. Pouze u potáplíce malé je místo černé hnědočervené. Oba velké druhy jsou si zbarvením velmi podobné a proto některými systematiky spojovány v jediný druh; liší se však nejen tvarem a zbarvením zobáku a různým počtem ocasních per, ale ani v místech překrývání jejich areálů nejsou známi kříženci. Celá skupina je arktického původu, i když potáplíce severní hnízdí hlavně v boreální zóně. Dvojice velkých druhů je domovem v Neartidě a jejich rozšíření přesahuje sever Ameriky jen z menší části; oba menší druhy jsou rozšířeny cirkumpolárně. Všechny druhy jsou tažné, se zimovišti u mořských pobřeží jižně až po šířku Středomoří. U potáplíce severní byl na základě kroužkování patrně poprvé formulován pojem tzv. tahu oklikou: podzimní tah populaci eurasijského severu vede do západní a jižní Evropy podél pobřeží a je pomalejší, s delšími přestávkami. Jarní tah na

hnízdíště probíhá rychleji a po delších etapách napříč vnitrozemím východu Evropy. Pozdní začátek hnízdění v arktickém létě způsobuje soustředování ptáků na určitých místech, kde očekávají možnost další cesty na sever. Na hnízdíštích obsazují jednotlivé páry značně velké revíry a absolvují bouřlivé údobí toku, kdy se jezera ozývají jejich hlasitým chechtáním, naříkáním, dětským pláčem a jinými podobně popisovanými zvuky. K hnízdu musí ptáci často udělat několik kroků po souši, což je pro ně zřetelně namáhavé; z opatrnosti sedí na hnízdě vždy hlavou k vodě při přípravě k vzlouznutí do vody. Snůšku tvoří jen 1—3 vejce, o mláďata pečují rodiče velmi dlouho, zpravidla až do odletu z hnízdíšť. Potravou potáplíc jsou hlavně menší ryby, ale i korýši a jiní drobní vodní živočichové. Létají poměrně rychle, velké druhy často s dlouhým rozběhem po hladině. Krk v letu natažený je charakteristicky prohnut dolů.

U nás byly zjištěny všechny 4 druhy. Potáplíce lední je řídkým zimním hostem, potáplíce žlutozobá se vyskytla zcela ojediněle. Naproti tomu potáplíce severní a malá jsou na našich větších i menších vodách každoročními hosty, především v době podzimního tahu v říjnu a listopadu. Většinou to bývají nevybarvené jednotliví ptáci, ale jsou známy výskyty až několika set kusů. Ale ani zastížení v létě není u těchto druhů zcela neobvyklé, především u potáplíce severní. Dokonce je známo, hlavně z XIX. stol., několik poměrně přesných zpráv o výjimečném vyhnízdění jak potáplíce severní, tak malé; ani jedna z nich však nebyla zcela nesporně doložena a z novější doby nebyly ani pokusy o vyhnízdění zaznamenány.

Dva asijské vrabce

Pavel Pecina

Každý jistě dobře pozná naše dva zástupce rodu *Passer* — vrabce domácího [*Passer domesticus* (L.)] a vrabce polního — úpolníka [*P. montanus* (L.)]. V palearktické oblasti však žije daleko ještě zástupci rodů *Petronia* a *Pyrgilauda*. V kolekcích asijských ptáků, kteří se v posledních letech dostali do rukou našich chovatelů, byly i některé druhy vrabců.

Vrabec rezavý — *Passer rutilans* (Temminck, 1829)

má mnoho společného s úpolníkem. Je téměř stejně veliký a i jeho způsob života je zřejmě podobný.

Areál tohoto druhu je poměrně velký. Žije v rozsáhlém pásu zhruba rovnoběžkového směru, který je ohraničen na západě řekou Indus a pokračuje Paňdžábem a Hindustánskou nížinou do Zadní Indie. Podle pobřeží Pacifiku se tento pruh obrací k severu přes Čínu asi až po Vladivostok. Současně *Passer rutilans* osídluje jižní část Sachalinu a Kurilských ostrovů, Japonsko a Tchaj-wan. Himálaj, stejně jako pouštní oblasti vnitrozemí Číny a Mongolska, prak-

ticky celou Přední Indii a jižní polovinu Zadní Indie vrabec rezavý neobývá.

Český název, který je zde použit poprvé, je doslovným překladem ruského označení ryžij vorobej.

Ve svém areálu vytváří vrabec rezavý 5 poddruhů, z nichž nominátní *P. rutilans rutilans* žije zhruba ve východní polovině pásu, který druh obývá, kromě ostrova Tchaj-wan, kde žije endemický poddruh *P. rutilans kikuchii* Kuroda, 1924.

Vrabec rezavý připomíná svým zbarvením a pohlavním dichroismem vrabce domácího, zvláště samice je velmi podobná samici domácího vrabce. Samci mají výrazně rezavohnědý hřbet, šiji a celý vršek hlavy. V severní části areálu je přelétavý až tažný, v jižní části stálý. Pokud jde o nominátní poddruh a biotopy na území SSSR, osídluje zejména lužní lesy a listnaté háje. Nevytváří kolonie, páry zakládají hnízda většinou v dutinách stromů, ale místy stavějí i volná kulovitá hnízda ve větvích. V Číně a Japonsku hnízdí i v dutinách budov. Je to velmi ostražitý a skrytě žijící pták, na území SSSR velmi vzácný. Údaje o jeho ekologii a bionomii jsou

dosud nedostatečné. Hnízdí pravděpodobně jen jednou za rok, mláďata opouštějí hnízdo v červnu.

Pár vrabců rezavých, který k nám byl dovezen, patřil mezi největší rarity z celého transportu ptáků ze SSSR. Škoda, že se nepodařilo jej rozmnožit. Zdá se, že podobně jako u úpolníka bude značnou část potravy tohoto druhu tvořit hmyz. Největší překážkou úspěšného chovu všech vrabců je však divokost a plachost ptáků odchycených v dospělosti.

Vrabec skalní — *Petronia petronia* (Linne, 1766)

Tento druh vrabce hnízdí nejbližší v jihozápadní a jižní Evropě, u nás se nevyskytuje. Poslední hnízdíště v Německu (Thüringen, zříceniny hradu Salzbürgu u Neustadtu na Sále) zaniklo po roce 1941. Novější údaje z této oblasti nebyly doloženy.

Zbarvením a velikostí se dosti podobá samici domácího vrabce, má však světlešedý základní tón opeření, v dospělosti výrazné okrouhlé skvrny na koncích rýdovacích per, které vytvářejí